

KIRÁLY SÁNDOR

AZ EGYETEMI TESTNEVELÉS KIALAKULÁSA ÉS FEJLŐDÉSE DEBRECENBEN A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTT

THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF PHYSICAL EDUCATION AT THE UNIVERSITY OF DEBRECEN BETWEEN THE TWO WORLD WARS. This study offers an overview of the beginnings, formation, as well as the production of the institutional and human resources of university-level physical education. The reader is provided with information pertaining to the difficulties relating to the introduction of mandatory university-level physical education and the role Debrecen—and Debrecen's Gymnastics Association: DTE—played in securing accommodation for the gymnastics lessons. Thus, we can learn about the changes and shifts, from optional to obligatory, of the university physical education of female students. We can also receive information as to who the first physical education instructors at the university were and additional information concerning those university educators who were the chief supporters of the systematic exercise of students and of university-level sports. It was due to the dedication of these people that it was in Debrecen that a position for sports physician was first created. The duties of the sports physician included the health check-up of students who participated in the gymnastics exercises. In addition, the study also includes information pertaining to how the university sports centre was created and extended as well as how the interest of the student body in exercise was enhanced by the University Athletic Club of Debrecen (DEAC)

„A testnevelés – amelynek főszközei a testgyakorlatok, a sportolás – csak akkor teljesíti teljes értékkel feladatát, ha a gyakorlatok keresztülvítele a jó kedvvel vállalt fegyelem, a szabályok becsületes betartásával történik. A játékok viszont az egymás segítségének nemes elve mellett kintartásra, küzdeni tudásra tanítanak. Ha mindezekhez a lelki kifejlődéshez vezető gyakorlatokhoz a mai testneveléshez kapcsolt és a katonai kiképzés alapját jelentő rendgyakorlati és nemzetvédelmi tananyagot is hozzávesszük, elébünk tárul a testnevelőtanár feladatának ragyogó képe: embert, honpolgárt nevelni.” (Iványd Kálmán)¹

Az egyetemi hallgatók testi és szellemi nevelésének az összekapcsolása a két világháború közötti magyar oktatáspolitikai egyik fő törekvésének számított. Szerepet játszott ebben a testileg, lelkileg legyengült, sok esetben rosszul táplálkozó, a különböző megbetegedéseknek jobban kitett, fiatalság általános egészségügyi állapotának a javítása is. Ebből a szempontból a testmozgás a fizikai állóképesség javításával az egészségmegőrzést is nagyban szolgálta. Amint az a fenti idézetből is kitűnik, azonban a testnevelésnek ennél

¹ Iványd Kálmán miniszteri osztálytanácsos hozzászólása Laky Dezsőnek *A főiskolai testnevelés és sport*, illetőleg Szukováthy Imrénnek *A testnevelő tanárképzés irányai* címmel az 1936-os Országos Felsőoktatási Kongresszuson elhangzott előadásaihoz. – *Magyar Felsőoktatás, Az 1936. évi december hó 10-től december hó 16-ig tartott Országos Felsőoktatási Kongresszus munkálatai*, szerk. MÁRTONFFY Károly, I. Megnyitás. Általános Szakosztály. Diákszociális és Testnevelési Alosztály, Budapest, 1937, 328.

is meghatározóbb szerep jutott a nevelés, és különösen a hazafias nevelés terén. Elsősorban a testnevelő tanárok feladata volt rendkívül felelősségteljes és összetett, amennyiben az ifjúságot nemcsak az életre készítették fel, de a katonai kiképzés alapjait is nekik kellett lefektetniük. A testnevelő tanárok kiemelkedő szerepét maga Klebelsberg is többször hangsúlyozta, a korszak egyik legjelentősebb minisztere bennük látta az ifjúság mozgáskultúráját és egészséges fejlődését meghatározó legfontosabb tényezőt: „*Mert ne feledkezzünk meg arról, hogy az egész testnevelési mozgalomban a leglényegesebb maga a testnevelő, aki nem lehet régifajta tornatanár, hanem akinek az erkölcsi nevelés és fegyelmezés, a közegészségügy és sport kérdésében egyaránt alapos szakembernek kell lennie.*”²

A sportélet Debrecenben már az első világháború éveiben megindult, noha ekkor még az egyetem sem használható tornateremmel, sem pedig sportpályával nem rendelkezett. Az egyetemi vezetés azonban már az első tanévekben gondolt a diákok szervezett testmozgásának elősegítésére, az ifjúság rendszeres sportolási lehetőségeinek megteremtésére. E célból kezdeményezte az Egyetemi Tanács már az 1914/15-ös tanévben a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumnál megfelelő nyári és téli ifjúsági sporttelep létesítésének az előkészítését, és vette fel a kapcsolatot a minisztériumnak alárendelten működő testnevelési csúcsszervvel, az Országos Testnevelési Tanáccsal, amely szakembereket küldött Debrecenbe, hogy az egyetemi sportélet mielőbb megindulhasson.³ Jankovich Béla vallás- és közoktatásügyi miniszter a létesítendő ifjúsági sporttelep előkészítésére 30.000 koronát engedélyezett.⁴ Az erre vonatkozóan kibocsátott miniszteri rendelet azonban az egyetemi ifjúság számára ideiglenes sportolási lehetőség megteremtéséről is határozott.⁵ Ennek értelmében jött létre megállapodás Bernolák Nándor egyetemi rektor és Magoss György városi főügyész, a Debreceni Torna Egylet elnöke között arra vonatkozóan, hogy az egyesület Nagyerdei Sporttelepét, illetve a Péterfia utca 68. szám alatt található tornacsarnokát az egyetemi ifjúság és a Debreceni Torna Egylet az egyetemi sporttelep elkészüléséig – legalább az 1918. év végéig – közösen használja.⁶

A munkálatok kései megkezdésének és elhúzódásának következtében azonban a sporttelep átadására hosszú éveket kellett várni. 1917 szeptemberében már az egyetem

² *Nemzeti Újság*, 1928. április. Vö. HORVÁTH László, *Klebelsberg és a testnevelés*, Pedagógiai műhely, (1994/3), 47.

³ Az Országos Testnevelési Tanács 1913-ban jött létre, és egészen 1941-ig koordinálta a hazai, kétségtelenül katonai szempontokból is támogatott, testnevelés megszervezését és fejlesztését. A tanács feloszlását követően feladatkörét az Országos Sport Központ keretében működő Nemzeti Sportbizottság vette át.

⁴ A Debreceni Magyar Királyi Tudományegyetem Évkönyve az 1915/16. tanévről. (A továbbiakban: EÉvk.), 43.

⁵ VKM. 55.919/1916. IV.

⁶ *EÉvk.*, 1915/16, 153. A Debreceni Torna Egylet 1867-ben alakult a város sportkedvelő közönségének összefogásából. Egykori, a második világháborúban elpusztult székházának helyét ma a Bem tér 9. szám alatti házban (ekkor még Péterfia u. 68., később Magoss György tér 9.) látható emléktábla jelzi. A háborúban ugyancsak elpusztult tornacsarnok a belső udvarban működött.

rendelkezésre állt egy salakozott futópálya, egy atlétikai versenypálya, két atlétikai gyakorló pálya, egy labdarúgópálya, egy félkapus gyakorló futballpálya, egy fürdőszoba és egy lelátó alatti öltöző.⁷ Ezzel viszont még nem értek véget a sporttelep kiépítésének munkálatai. A világháború és a forradalmak után, 1920 júniusában a debreceni katonai körletparancsnokság által rendelkezésre bocsátott munkaerővel megkezdődtek a sporttelep bővítéséhez szükséges földmunkák.⁸ Az építkezés azonban többször leállt, az 1923/24-es tanévben például Debrecen város tanácsa zárkózott el a kért gyeptéglák átadásától, aminek következtében az egyetemi sporttelep teljes kiépítése ismét meghiúsult.⁹ A telep befejezésére az 1924/25-ös tanévben került sor, elsősorban az Országos Testnevelési Tanács jelentős, 159 millió koronás anyagi támogatásának köszönhetően.¹⁰ Ezzel azonban, még csak a pálya készült el, a különböző melléképületek és egyéb, a sportpálya jobb megközelíthetőségét biztosító infrastrukturális beruházások még vártak magukra. A pályához vezető út például ekkor még poros földút volt, amelyet mindenképpen aszfaltozott műúttá akart kiépíteni az egyetemi vezetés. Joggal állapította meg az egyetemi sporttelepről Lencz Géza, egyetemi rektor: *„Ez a fákkaal koszorúzott szép telepünk azonban akkor lesz ifjúságunkban a nemzeti erő fejlesztőjévé s közönségünk kedves szórakozó helyévé, ha a környezet, mindenekelelt az elötte elvezető feneketlen porba ülülő út rendbehozatik, ha a hozzáférhetés könnyebbé tétetik.”*¹¹

A hiányosságok ellenére 1926. október 10-én, az egyetemi sporttelepen pályabemutató atlétikai mérkőzések kerültek megrendezésre, melyeken az egyetemet a Debreceni Egyetemi Atlétikai Club (DEAC) képviselte.¹²

A minden tekintetben korszerű, 400 fő befogadására alkalmas vasbetonból készülő tribün felépítése 1927 nyarán vette kezdetét.¹³ Az új lelátó földszintjén egy altszti la-

⁷ *EÉvk.*, 1916/17, 138–139.

⁸ A debreceni m. kir. Tudományegyetem Évkönyve és Almanachja az 1919/20. tanévről. [Kézírtatos évkönyv], 29. lap.

⁹ Az építkezés húzódása azért is érintette kellemetlenül az egyetemet, mivel az Országos Testnevelési Tanács ebben a tanévben 5 millió koronát küldött a szükséges munkálatok elvégzésére. – A Debreceni m. kir. Tisza István Tudományegyetem Évkönyve és Almanachja az 1923/24. tanévről. (A továbbiakban: *Évk. és Alm.*), 64. – Rektori beszámoló beszéd a Debreceni m. kir. Tisza István Tudományegyetem 1923/24. tanévi állapotáról és működéséről. [Orsós Ferenc, e. i. rektor]

¹⁰ *Évk. és Alm.*, 1925/26, 56. – Rektori beszámoló beszéd a Debreceni m. kir. Tisza István Tudományegyetem 1925/26. tanévi állapotáról és működéséről. [Lencz Géza, e. i. rektor]

¹¹ *Évk. és Alm.*, 1925/26, 56. – Rektori beszámoló beszéd a Debreceni m. kir. Tisza István Tudományegyetem 1925/26. tanévi állapotáról és működéséről. [Lencz Géza, e. i. rektor]

Az sporttelephez vezető aszfaltozott út 1928 nyarára, a sporttér hivatalos átadására készült el a város jóvoltából. – Rektori beszámoló beszéd a Debreceni m. kir. Tisza István Tudományegyetem 1927/28. tanévi állapotáról és működéséről. [Verzár Frigyes, e. i. rektor]

¹² *Évk. és Alm.*, 1926/27, 268. – Jelentés a „Debreceni Egyetemi Atlétikai Club” 1926/27. tanévi működéséről.

¹³ Az építkezésre kiírt pályázatot Csonka Ferenc budapesti okleveles építészmérnök nyerte el, akivel június 4-én kötött szerződést Milleker Rezső, testnevelési előadó. – *Évk. és Alm.*, 1926/27, 177–178.

kás, egy iroda, a labdarúgók öltözője és mosdója, valamint a mellékhelyiségek nyertek elhelyezést. Az emeleti részben a teniszezők számára külön férfi és női öltöző, illetve fürdőszoba, valamint egy társalgó beépítésére nyílt lehetőség. Az egyetemi sporttelep ünnepélyes átadására az elkészülést követően, 1928. június 3-án került sor Schwöder Erwin államtitkár és Felicides Román miniszteri tanácsos, valamint az Országos Testnevelési Tanács küldötteinek jelenlétében.¹⁴

A testnevelés ügyének finánciális problémáit igyekezett orvosolni az a testnevelési járulék, melyet az Egyetemi Tanács rendelkezése értelmében az 1924/25-ös tanévtől minden hallgató félévente köteles volt fizetni. Ennek összegét ekkor 35.000 koronában állapították meg. Az így befolyó pénzt az egyetemi testnevelésre fordították, s ez is hozzájárult ahhoz, hogy a pálya többször félbe maradt kiépítését sikerült befejezni.¹⁵ A járulék összege a pengő bevezetését követően az 1929/30-as tanévig 4, azután pedig 5 pengőt tett ki. Újabb emelésére azonban csak 11 év múlva került sor, így az 1941/42-es tanévtől már 7 pengő testnevelési díjat kellett a beiratkozásokor fizetniük a diákoknak.¹⁶ Az 1930/31-es tanév I. félévétől kezdődően a járulékból befolyó összeget kettéosztották, és 60%-át a kötelező egyetemi testnevelésre fordították, míg a forrás 40%-át a DEAC használhatta fel.¹⁷

Az eleinte csak a férfi hallgatók részére kötelező testnevelést a sporttelep első pályáinak elkészülését követően, az 1925/26. tanév II. félévétől vezette be az Egyetemi Tanács.¹⁸ A hallgatók kiválasztása és számbavétele időt vett igénybe, s így az első tornaórát csak március 13-án tudták megtartani.¹⁹ A nőhallgatók számára a testnevelés ekkor még nem volt kötelező, de fakultatív testnevelési órák keretében heti két órában már ekkor lehetőségük volt a rendszeres testmozgásra.²⁰

¹⁴ *Évk. és Alm.*, 1927/28, 64. – Rektori beszámoló beszéd a Debreceni m. kir. Tisza István Tudományegyetem 1927/28. tanévi állapotáról és működéséről. [Verzár Frigyes, e. i. rektor]

Évk. és Alm., 1927/28, 182. – A testnevelő bizottság jelentése a kötelező testnevelésről.

¹⁵ *Évk. és Alm.*, 1924/25, 219. – Tassy János jegyző és Rencz Antal ifjúsági elnök jelentése a DEAC működéséről.

¹⁶ A mellékdíjak féléves kimutatásai alapján. – H.B.m.L. VIII. 2. 1–32.d. [Quaestura iratok]

¹⁷ *ET Jegyzőkönyvek*, 1930/31. tanév, II. rendkívüli ülés. 1930. október 18., 22. szám, 421. etsz. – H.B.m.L. VIII. 1/a. 10.k.

¹⁸ Az Egyetemi Tanács a férfi egyetemi hallgatók heti 1 órás kötelező testnevelését 1926. február 6-án vezette be. – *ET Jegyzőkönyvek*, 1925/26. tanév, VII. rendkívüli ülés. 1926. február 6. – H.B.m.L. VIII. 1/a. 5.k.

A férfiak részére kötelező testnevelés megkezdése megtalálható még: *Évk. és Alm.*, 1925/26, 118–119.

¹⁹ *Évk. és Alm.*, 1925/26, 119. – Hadházy Dezső jelentése a debreceni m. kir. Tisza István Tudományegyetemen bevezetett testnevelési órák végrehajtásáról.

²⁰ *Évk. és Alm.*, 1927/28, 182. – A nők számára a sport, mint szabadidő tevékenység már a 19. század derekától elterjedt Magyarországon. A legelfogadottabb női sportágak közé azonban elsősorban a gimnasztikát, az úszást, a korcsolyázást és a teniszt sorolták. Az Erzsébet királyné kedvelt sportjának számító női vívás, mely a hölgyek esetében kard helyett törvívást jelentett, még nem tudott jelentősebb tömegeket megmozgatni. – Vö. PINTÉR Orsolya, *Adalékok a XIX. század magyar női sportéletéhez*, Sporttudomány, (1999/4), 16–18.

Az Egyetemi Tanács rendelkezése értelmében, a minden férfi számára kötelező testnevelés alól való felmentésekre irányuló kérvényeket a rektor saját hatáskörben bírálta el, az alábbi, szigorúan rögzített irányelvek alapján. Eszerint felmentést kaphattak: „(1.) a 27 évet betöltött és (2.) a katonai szolgálatot teljesítő hallgatók, (3.) az utolsó féléves hallgatók, továbbá azok, (4.) akik állásban vannak s a testnevelési órákat emiatt látogatni nem tudják. Végül (5.) akik orvosi bizonyítvánnyal igazolt betegségben, vagy testi fogyatkozásban szenvednek, betegségük tartamára vagy véglegesen, végül (6.) ugyancsak felmenthetők a sport valamely ágát rendszeresen üzők, az általuk üzött sportág szezonjának tartamára.”²¹

A kötelező egyetemi testnevelés bevezetését követően a beiratkozott 772 férfihallgatóból 308 fő kapott valamilyen okból kifolyólag felmentést, vagyis a felmentettek aránya közel 40%-ot tett ki.²²

Igaz ugyan, hogy a kötelező testnevelést az 1921. évi LIII. törvénycikk, a *lex Karafiáth*nak, illetve *levantetörvény*nek is nevezett testnevelési törvény írta elő minden férfi számára, aki még nem töltötte be a 21. életévét, de annak tényleges betartása kezdetben számos nehézséggel járt, és zökkenőmentes végrehajtása az egyetemen csak a sporttelep elkészülését követően vált lehetségessé.²³

A rendszeres testneveléshez azonban hivatásos tornatanárra is szükség volt, amely állás megszervezését a minisztérium már 1917-ben jóváhagyta.²⁴ Az akkor kiszemelt tornatanár az Országos Testnevelési Tanács által javaslatba hozott Jamriska Péter főreáliskolai tanár volt, akinek a katonai szolgálat alól történő felmentése végett szükséges hivatalos lépéseket is megtették.²⁵ Végül azonban nem őt, hanem Hadházy Dezső, főreáliskolai tanárt nevezte ki egyetemi testnevelőnek az Egyetemi Tanács 1926. február 6-án.²⁶ A választás jónak bizonyult, hiszen Hadházyt eltökéltsége és szakmai felké-

²¹ *ET Jegyzőkönyvek*, 1925/26. tanév, IX. rendes ülés. 1926. március 11., 59. szám. 783. etsz. – H.B.m.L. VIII. 1/a. 5.k.

²² Az egyes karok viszonylatában az adott fakultásra járó férfiaknak az orvosi karon 56,3%-a, a jogi karon 41%-a, a bölcsészkaron 36,1%-a, a teológián pedig 28,6%-a mentesült a tornaórák alól. Az okok azonban nem elsősorban egészségügyiek voltak. Az összes felmentett közül mindössze 38-an, a teljes férfihallgatóság 4,9%-a lett betegség miatt felmentve. Katonáskodás miatt 18 fő (2,3%), cserkészlet címén 21 fő (2,7%), túlkorosság okán 37 fő (4,8%), nagyfokú elfoglaltságra, vagyis keresőtevékenységre hivatkozva 43 fő (5,5%) kapott felmentést, míg 126-an (16,3%) utolsó féléves hallgatók voltak. – *Évk. és Alm.*, 1925/26, 119. – Hadházy Dezső jelentése a debreceni m. kir. Tisza István Tudományegyetemen bevezetett testnevelési órák végrehajtásáról.

²³ Karafiáth Jenő, kormánypárti képviselő, a törvény legfőbb szorgalmazója, az Országos Testnevelési Tanács társelnöke (1922–1923), majd elnöke (1924–1931) volt. 1937 és 1942 között Budapest főpolgármestere. A *levantetörvény* elfogadásának hátterében elsősorban nemzetvédelmi és katonai szempontok álltak.

²⁴ *EÉvk.*, 1916/17, 104. – Rektori beszámoló beszéd a Debreceni m. kir. Tudományegyetem 1915/16. tanévi állapotáról és működéséről. [Láng Nándor, e. i. rektor]

²⁵ *EÉvk.*, 1916/17, 139.

²⁶ *ET Jegyzőkönyvek*, 1925/26. tanév, VII. rendkívüli ülés. 1926. február 6. – H.B.m.L. VIII. 1/a. 5.k. Továbbá: *Évk. és Alm.*, 1925/26, 56. – Rektori beszámoló beszéd a Debreceni m. kir. Tisza István Tudományegyetem 1925/26. tanévi állapotáról és működéséről. [Lencz Géza, e. i. rektor]

szültsége egyaránt alkalmassá tette az egyetemi testnevelés irányítására. Vezetésével nemcsak a kötelező testnevelés terén, de a versenysportban is komoly eredmények születtek 1944 októberéig, amíg az egyetem szolgálatában állt. Munkáját az 1933/34-es tanévtől kezdődően Czuna Ferenc és Schmidt Gyula testnevelő tanárok segítették, akiknek az alkalmazását a jelentősen növekvő hallgatói létszám indokolta.²⁷

Hadházy teljesítménye különösen figyelemre méltó, ha tekintetbe vesszük, hogy az egyetemi testnevelést szinte a semmiből kellett kiépítenie. Kezdetben a kötelező testnevelési órák meglehetősen szokatlanak bizonyultak a hallgatók körében, amit az is bizonyít, hogy a fiatalok eleinte nyakkendőben sorakoztak a Debreceni Torna Egylet által átengedett tornateremben.²⁸ Az egyetemi hallgatók anyagi helyzete azt sem tette lehetővé, hogy számukra tornacipő beszerzését tegyék kötelezővé.²⁹ Az értékelést illetően a félévek végén a hallgatók szorgalom és érdem szerint kaptak igen szorgalmas, szorgalmas és hanyag; illetőleg kiváló, jó és gyenge minősítést.³⁰ A tornaórák Hadházy Dezső 1927 áprilisában benyújtott indítványának köszönhetően végül az indexben is feltüntetésre kerültek.³¹

A kötelező egyetemi testnevelés a nehézségek dacára megindult. Az 1925/26-os tanévben elfogadott testnevelési szabályzat alapján állandó testnevelési bizottság alakult. Elnöke a rektor, alelnöke a prorektor, jegyzője pedig Hadházy Dezső testnevelő tanár lett. A testnevelési ügyek előadójának, az egyetemi sport megszervezésében később el-

²⁷ *Évk. és Alm.*, 1934/35, 92. – Rektori beszámoló jelentés a Debreceni m. kir. Tisza István Tudományegyetem 1934/35. tanévi állapotáról és működéséről. [Tóth Lajos, e. i. rektor]

²⁸ A nyakkendők és egyéb, a testnevelést hátráltató kiegészítő ruhadarabok elhagyására Hadházy Dezsőnek kellett utasítania a foglalkozásokon kezdetben még igen bizonytalanul mozgó diákságot: „A tornaóra megkezdése előtt köteles mindenki kabát, gallériját és nyakkendőjét letenni és így sorakozni. A tapasztalat ugyanis azt bizonyítja, hogy az odahaza tükör előtt szépen megkötött nyakkendő csaknem mindig a gyakorlatnak pongyola kivételére és sok más fegyelmezetlen viselkedésre okot szolgáltató valami, – tebát le vele. Ezen kiadott rendelkezésem végrehajtására minden óra előtt súlyt helyezek [...]” – *Évk. és Alm.*, 1925/26, 119. – Hadházy Dezső jelentése a debreceni m. kir. Tisza István Tudományegyetemen bevezetett testnevelési órák végrehajtásáról.

²⁹ Komoly gondokat okozott Hadházy Dezsőnek, hogy az 1931/32. tanév I. félévétől a Debreceni Torna Egylet nem engedélyezte szőnyegeinek utcai cipővel való használatát: „[...] a DTE vezetősége, akitől a tornacsarnokot béreljük, az I. félévtől nem engedi meg a labdajátékot, nem engedi meg az ugrószőnyegnek utcai cipővel való használatát s minthogy a mai nehéz gazdasági viszonyok miatt nem követelhető meg a tornacipő, papucs, vagy egyéb megfelelő lábbeli beszerzése, így nem lehet a tornateremben a szertornázást, magas és bakugrást gyakorolni.” – *Évk. és Alm.*, 1931/32, 320. – Hadházy Dezső testnevelő tanár jelentése. – A testnevelési bizottság végül az 1936/37-es tanévtől kezdődően követelte meg minden kötelező testnevelési órára járó hallgatótól a tornacipő viselését abból a célból, hogy „[...] megóvjuk a tornaszerek épségét, különösen a drága pénzen vásárolt szőnyegeket, amelyek az utcai sarkos cipővel való használat alkalmával idő előtt tönkremennek.” – *Évk. és Alm.*, 1936/37, 421. – Beszámolójelentés a „Debreceni Egyetemi Atlétikai Club” 1936/37. tanévi működéséről.

³⁰ *Évk. és Alm.*, 1925/26, 122. – Hirdetmény a kötelező testnevelésről. [Lencz Géza, e. i. rektor]

³¹ *ET Jegyzőkönyvek*, 1926/27. tanév, XV. rendes ülés. 1927. április 29., 1888. etsz. – H.B.m.L. VIII. 1/a. 6.k.

évülhetetlen érdemeket szerző Milleker Rezsőt választották.³² A bizottság elsődleges feladata az egyetemi testnevelés fejlesztése, a szakszerű gazdálkodás biztosítása, konkrét javaslatok kidolgozása, valamint a tanácsi határozatok végrehajtása volt.

A bizottság munkájának is része volt abban, hogy a kötelező testnevelés bevezetését követően, elsőként az országban, sportorvosi állás megszervezésére került sor Debrecenben. A testnevelési bizottság végül Dr. Vásárhelyi Béla belklinikai tanársegédet bízta meg a testnevelési órákra járó hallgatók egészségügyi állapotának felmérésével, az élsportolók rendszeres ellenőrzésével.³³ A sportorvos feladata volt a felmentést kérő hallgatók egészségügyi vizsgálata is. A sportorvosi intézmény egészen az 1933/34-es tanévig létezett az egyetemen, amikor Milleker Rezső, sokallva az erre fordított 500 pengős költséget, felszámolta azt. Ezt követően az egyetemi hallgatók egészségügyi vizsgálatával alkalmanként megbízott orvos díjazását az ifjúsági betegápolási alapnak kellett állni.³⁴ Végül az 1936. október 1-jén megnyílt, Neuber Ede orvosprofesszor által kezdeményezett egyetemi orvosi rendelő jelentett végleges megoldást az ifjúság sportolásának rendszeres orvosi felügyeletét illetően.³⁵

Az 1928/29-es tanévtől az egyetemi testnevelés terén is egyre inkább előtérbe kerültek a már említett honvédelmi szempontok. Mindez leginkább abban jutott kifejezésre, hogy a minden hallgató számára kötelező testnevelési órák keretében heti két órában rendszeresítették a céllövési gyakorlatokat és a katonai kiképzést. Ettől kezdődően a korszak végéig a testnevelési órák része maradt a hadviselésre való felkészítés is.³⁶ Ugyancsak ebbe az irányba mutató lépés volt Ferenczy Pál okleveles vívómester alkalmazása is, aki az 1933/34-es tanév I. félévétől, 1933. november 7-étől kezdődően rend-

³² Rajtuk kívül a testnevelési bizottságba minden kar egy-egy tanártagot delegált. A hittudományi karról Csánki Benjámin, az orvosi karról Benedek László, a jogi karról pedig Haendel Vilmos került a bizottságba. A bölcsészettudományi kar a bizottságba előadóként már bekerült Milleker Rezsőnek szavazott bizalmat. – *Évk. és Alm.*, 1926/27, 177.

³³ Vásárhelyi Béla már az első vizsgálatok alkalmával komoly egészségügyi rendellenességeket is talált a hallgatóknál: „Több esetben találtam súlyos szív és tüdő elváltozásokat, amelyek a megerőltető sportokat feltétlenül kizárják s amelyek ellenére az illetőknek különösebb kellemetlenséget még nem okoztak, ennél fogva ők a reájuk nézve káros következményekkel járó sportolást tovább folytatták. Ezeket az egyéneket természetesen szintén fülvilágosítottam, őket megfelelő utasításokkal elláttam s havonta kontroll vizsgálatra rendeltem.” – *Évk. és Alm.*, 1927/28, 185. – Vásárhelyi Béla, sportorvos jelentése.

³⁴ *Évk. és Alm.*, 1933/34, 230. – Milleker Rezső jelentése a kötelező testnevelésről.

Az 1934/35-ös tanévtől kezdődően a testnevelési órák alól felmentésüket kérő hallgatók orvosi felülvizsgálatára Dr. Pély Mihály tanársegéd kapott megbízást. – *Évk. és Alm.*, 1934/35, 215.

³⁵ A rendelő létrehozását az egyetemi hallgatók egészségügyi állapota önmagában is indokolta, de a döntésnél a kötelező testnevelés orvosi szempontjait is figyelembe vették. Erről tanúskodnak Benedek László rektornak, az egyetemi sport nagy pártolójának a szavai is: „A Neuber-féle rendelőre a már kifejlesztett szempontokon kívül azért is van szükség, mert a rendszeresített kötelező testnevelés fokozott mértékben igényli az ellenőrzést, különösen a keringési szervek munkabírását illetően.” – *Évk. és Alm.*, 1935/36, 110. – Rektori beszámoló jelentés a debreceni m. kir. Tisza István-Tudományegyetem 1935/36. tanévi állapotáról és működéséről. [Benedek László, e. i. rektor]

³⁶ *Évk. és Alm.*, 1928/29, 43, 130.

szeresen tartott vívótanfolyamokat a hallgatóknak a kötelező egyetemi testnevelés keretein belül.³⁷

Fontos változást jelentett, hogy az 1930/31. tanév II. félévétől az egyetem nőhallgatói számára is kötelező lett a testnevelési órák látogatása.³⁸ A hallgatónők testnevelő tanára Falussy Margit lett, aki a tornaszerek hiánya miatt a kezdetekkor csak a ritmikus torna és a dán gimnasztika alapelemeit gyakoroltathatta növendékeivel.³⁹ A női testnevelés fejlődése és a nőhallgatók létszámának emelkedése miatt 1937 januárjától még egy testnevelő tanár, Kulcsár Izabella felvételére is szükség volt.⁴⁰

Az 1932/33-as tanévben, a központi épület átadásával új lehetőségek nyíltak az egyetemi testnevelés előtt is. A hallgatók számára nem megfelelő és az egyetemtől viszonylag távol eső DTE (Debreceni Torna Egylet) tornacsarnok helyett az új épületben, a Láng Nándorról elnevezett archeológiai múzeumnak szánt, de ideiglenesen tornateremnek átadott helyiségben tartották a testnevelőtanárok óráikat.⁴¹ Az új terem sem volt azonban ideális, mivel alacsony belmagassága és kőpadlója balesetveszélyesnek bizonyult. Az új tornaterem hiányosságaira Hadházy Dezső testnevelő tanár is felhívta a figyelmet jelentéseiben: „[...] a tornacsarnokul ideiglenesen átengedett múzeumi helyiség nem megfelelő úgy felszerelését, mint az egészségügyi szempontokat illetőleg sem, többek között már csak azért sem, mert a padlózata kő, amin már egy megcsúszás is komoly következményekkel járhat. Nagy akadály azután, hogy a terem alacsony s így nemcsak hogy a levegője gyorsan romlik, hanem mászó-szereket, de még korlátot, nyújtót s gyűrűhintát sem lehet benne elhelyezni [...] a két nagy bejáróajtó üvegezett s labdajátékokat csak olyanokat lehet játszani, ahol teljesen kizárt az, hogy a labda az ajtóig el is guruljon, miért is tisztelettel kérem az ajtók üvegezett részének bedeszkázása iránt intézkedni.”⁴²

A kialakult helyzet és az egyetemi hallgatók testi épségének megóvása miatt már ekkor szorgalmazta a testnevelési bizottság egy külön egyetemi tornacsarnok felépítését is. Az építkezés 1939-re elkészült ugyan, de a tornacsarnok átadására az építési hibák, és a háború következtében már nem kerülhetett sor.⁴³ A számos nehézség és az infrastruktúra hiányosságai ellenére az egyetemi testnevelés ügye jelentős fejlődésen ment

³⁷ Ferenczy Pál vívóórái rendkívül népszerűek voltak a hallgatók körében. Már az első tanfolyamra 181 hallgató jelentkezett, akik közül 19 hölgy volt. – *Évk. és Alm.*, 1933/34, 234. – Ferenczy Pál vívómesster jelentése.

³⁸ *Évk. és Alm.*, 1930/31, 246.

³⁹ *Évk. és Alm.*, 1930/31, 240–241. – Falussy Margit egyetemi női testnevelő tanár jelentése.

⁴⁰ *ET Jegyzőkönyvek*, 1936/37. tanév, IV. rendes ülés. 1937. január 15., 130. szám, 970 etsz. – H.B.m.L. VIII. 1/a. 16.k., valamint *Évk. és Alm.*, 1936/37, 210. – Rektori beszámoló jelentés a debreceni m. kir. Tisza István-Tudományegyetem 1936/37. tanévi állapotáról és működéséről. [Tankó Béla, e. i. rektor]

⁴¹ *Évk. és Alm.*, 1932/33, 238. – Hadházy Dezső egyetemi testnevelő tanár jelentése.

⁴² *Uo.*, 239. – Hadházy Dezső egyetemi testnevelő tanár jelentése.

⁴³ Komoly fennakadásokat okozott az egyetemi testnevelésben, hogy 1939 augusztusától a tornacsarnokot katonaság foglalta le. Átmenetileg így a férfi tornaórákat az egyetem díszudvarán, míg a női tornaórákat a Dóczy Gimnázium, valamint a Református Kollégium tornatermében tartották. – *Évk. és Alm.*, 1941/42, 327–328. – A testnevelő tanárok jelentései.

keresztül a két világháború között Debrecenben. A minden hallgató számára kötelezően előírt rendszeres testmozgás mellé jelentős ifjúsági sportélet társult, melyet a versenysportban érdekelt, országosan is jegyzett egyetemi sportegyesület, a DEAC (Debreceni Egyetemi Atlétikai Club) képviselt. Ez azonban már egy másik történet.